

Interni šolski projekt, naslovljen *Več branja za več znanja*

Internal School Project *More Reading
for More Knowledge*

Jerneja Stoviček

Izvleček

V šolskem letu 2018/2019 smo na šoli zaradi večletnega kontinuiranega upadanja branja zlasti med četrtošolci in petošolci z razredničarkami 4. in 5. razreda poskusno vpeljali bralni projekt, ki je na presenečenje vseh nas pokazal presenetljive rezultate. Če smo še pred tem trdili, da je najbolj ključnega pomena za branje primarno okolje družine ter skrb staršev za to, se zdi, da je pristop, ki smo ga vpeljali, to našo trditev do določene mere demantiral. V članku so opisana vsebinska izhodišča, na osnovi katerih je bil izpeljan štirimesečni projekt, ter njegovi rezultati. Z vidika stroke se opisani projekt navezuje na temeljne cilje knjižnično informacijskih znanj, in sicer gre za to, kot je navedeno v okviru splošnih ciljev kurikula (Sušec, 2005, str. 6), da se »učenci (...) navajajo na knjižnično okolje in vzdušje knjižničnega prostora ter zavzemajo pozitiven odnos do knjižnice in njenega gradiva s posebnim poudarkom na vzgoji za knjigo, motivaciji za branje in estetskem doživljanju«, poleg tega pa ob tem »učenci razvijajo različne spretnosti in sposobnosti, npr. komunikacijske, informacijske, raziskovalne«.

Ključne besede:

bralna kultura, bralna pismenost, motivacija za branje, interni šolski projekt

UDK: 028.5

Abstract

In the school year 2018/2019, a trial reading project was implemented at the school with fourth and fifth-grade teachers due to a continuing decrease in reading over several years, mainly among fourth- and fifth-graders, which showed surprisingly good results. Even though, until very recently, we were still convinced that the primary family environment and the parents' role are key in promoting reading, it would seem that the approach we decided to take proves otherwise, at least to a certain extent. The article describes the premises based on which the four-month project was carried out, along with its results. From the professional perspective, the project described relates to the main objectives of the library information knowledge – as stated under the general objectives of the curriculum (Sušec, 2005, p. 6), "students (...) become familiar with the library environment and climate, adopting a positive attitude towards the library and its material, with a special emphasis on education for reading, motivation to read and aesthetic experience", and in addition, "students develop different skills and abilities, such as communication, information, research."

Key words:

reading culture, reading literacy, motivation to read, internal school project

UVOD

Temeljni misli članka:

1. Za vsakega izmed nas v knjižnici »raste« knjiga, le najti jo je treba.
2. Branje ni cilj, ampak sredstvo za odkrivanje novih vsebin, preko tega pa lastnih interesov in nas samih.

Ob koncu šolskega leta 2017/2018 sem bila s strani vodstva šole naprošena za sodelovanje pri pripravi letnega poročila o samoevalvaciji šole. Ker me je že dalj časa zanimalo, v kakšnem stanju je, celostno gledano, bralna kultura naših učencev, sem predlagala, da bi moj del samoevalvacijskega poročila zajel prav to področje. Vodstvo se je strinjalo in pričela sem z delom. Najprej se je bilo potrebno odločiti, na podlagi česa tovrstno poročilo narediti. Ker je bilo šolsko leto pri koncu, sem se odločila, da bo prva samoevalvacija za to področje bolj formalne narave. Zbrala sem podatke o tem, koliko učencev je naredilo bralno značko na razredni in predmetni stopnji ter koliko učencev je bilo vključenih v interesni dejavnosti Bralni hrčki in Bralne zvezdice. Obe interesni dejavnosti so lahko učenci obiskovali po tem, ko so opravili bralno značko, pri čemer je bila interesna dejavnost Bralni hrčki namenjena učencem 1. razreda, interesna dejavnost Bralne zvezdice pa učencem 2. in 3. razreda.

Rezultati samoevalvacije za področje bralne kulture med našimi učenci so pokazali, da bralna kultura med osnovnošolci s prehodom na predmetno stopnjo močno upade.

Rezultati samoevalvacije za področje bralne kulture med našimi učenci niso pokazali nič presenetljivega glede na že znane splošne ugotovitve, namreč da bralna kultura med osnovnošolci s prehodom na predmetno stopnjo močno upade. Begalo je le dejstvo, da prvi upad branja beležimo že v 4. razredu, do izjemno močnega upada branja pa je prišlo v 5. razredu, saj jih je od skupno 45 učencev bralno značko opravilo le 6.

VSEBINSKA IZHODIŠČA PROJEKTA

Z začetkom šol. leta 2018/2019 smo z razredničarkami 4. in 5. razreda začele razmišljati, kako se spopasti s tem problemom. Bilo je nekaj idej, a nobena se nam ni zdela najbolj ustrezna. Na koncu smo se dogovorile, da bodo učenci na začetku tedna, tj. vsak ponedeljek, za eno šolsko uro organizirano prihajali v knjižnico.

Ko sem nato razmišljala, kaj z učenci ob ponedeljkih v knjižnici početi, da jih »pripeljem do knjige«, sem skušala izhajati predvsem iz lastnih izkušenj, saj sem bila kot osnovnošolka pravi knjižni molj. Prvo izhodišče je bilo to, da nisem pristajala na pavšalno trditev, češ da nekateri ljudje berejo radi, drugi pač ne (v tem primeru se namreč branje predpostavlja kot cilj in ne kot sredstvo, ki nam omogoča spoznavanje »novih« vsebin). Spominjam se, da mi je oče kot osnovnošolki malo za šalo malo zares dal brati knjigo z naslovom *Aktinidija*¹. Knjigo sem skušala prežvečiti, a mi to na žalost do današnjega dne, ko jih imam že nekaj čez štirideset, še ni uspelo, čeprav me ta knjiga še zmeraj tu in tam žalostno pogleda s police. Nasprotno pa se je zgodilo, ko sem v naši krajevni knjižnici ob brskanju med knjigami odkrila zbirko Prestol Matije Korvina hrvaške avtorice Marije Jurić Zagorke². Zbirka ima 16 dokaj zajetnih delov in bila sem prva v naši krajevni knjižnici, ki sem zbirko v celoti prebrala. A najhuje je bilo, ko sem prebrala 16., tj. zadnji del zbirke, saj kar nisem mogla verjeti, da nadaljevanja ni več, in še kar sem hodila v knjižnico, da bi vendarle po nekem čudežu odkrila 17. del in nato še 18., 19. in tako v nedogled. Podobno izkušnjo sem kot osnovnošolka imela s knjigami poljskega pisatelja Sienkiewicza ter z zbirko Angelika³, ki so jo takrat brale naše mame in ki me je na koncu pripeljala do tega, da sem

1 Sancin, V.: *Aktinidija, sadež večne mladosti*. Koper: Lipa, Ljubljana: DZS, 1982.

2 Zbirka je pri založbi DZS v Ljubljani izhajala v letih 1972–1975.

3 Avtorja zbirke: Anne in Serge Golon.

Ko najdeš zanimivo knjigo, ne moreš nehati brati, in bereš, bereš, do konca in še naprej, čeprav je zgodbe že zdavnaj konec.

prebrala življenjepis Ludvika XIV., saj me je neizmerno zanimalo, ali je Angelika kot ženska v resnici živela ali ne. Te bralne izkušnje so torej utemeljile moje **prvo izhodišče** za delo z našimi četrtošolci in petošolci, namreč da za vsakega od nas v knjižnici »raste« knjiga, le najti jo moramo in v svojem iskanju ne glede na ponesrečene poizkuse vztrajati. Ko najdeš zanimivo knjigo, ne moreš nehati brati, in bereš, bereš do konca in še naprej, čeprav je zgodbe že zdavnaj konec. Branje v tem primeru ni več cilj, ampak sredstvo za spoznavanje vsebine, ki nas zanima, in obenem tisto sredstvo, preko katerega spoznavamo sami sebe in naše lastne interese.

Drugo izhodišče, iz katerega sem izhajala, je bila moja izkušnja, da je z vsako stvarjo najprej treba sploh začeti, potem pa se šele izkaže, ali je dovolj zanimiva, da bomo z njo nadaljevali. Pri učencih je bilo torej treba najprej sploh doseči, da zares stopijo do polic s knjigami in začnejo po njih brskati, šele potem lahko nastopi »moment vsebine« iz prvega izhodišča, na katerega sem računala, da bo učence »potegnil« v branje.

Tretje izhodišče, na katerega sem se oprla, je bila predpostavka psihološkega momenta, ki nastane, ko nekdo odkrije nekaj zanimivega in to pove svojim prijateljem, le-ti nato svojim naprej, ti znova naprej ...

Predpostavljala sem torej, da če bodo učenci vsak zase odkrili knjige z vsebinami, ki jih bodo pritegnile, bodo o njih zagotovo povedali svojim sošolcem in ti bodo prišli ponje, da jih preberejo tudi sami, in tako se bo branje širilo ter se bo ustvarjala ugodna klima za dvig bralne kulture. Sama sem to

svojo predpostavko nameravala med drugim podpreti s tem, da bi učenci, ko izbrane knjige preberejo do konca, le-te lahko na naših ponedeljkovih srečanjih v knjižnici neobvezno predstavili in se s sošolci o njih pogovarjali. Tudi v tem primeru sem izhajala iz svoje izkušnje, tokrat srednješolske⁴, ko me je v svet literature dejansko potegnilo to, da smo pri pouku slovenščine namesto odlomkov iz beril brali cele knjige, nato pa o njih »pod nadzorom« profesorice prosto razpravljali. Dobra plat slednjega je bila med drugim tudi ta, da sem se naučila brez strahu izraziti svoje mnenje in, če je bilo potrebno, s sošolci mnenje v dialogu tudi argumentirano konfrontirati ter zagovarjati.

Četrto, zadnje izhodišče, o katerem sem ob začetnih pripravah na naše ponedeljke še razmišljala, pa je bila moja izkušnja, da si z zanimivo knjigo lahko čas krajšaš kjerkoli in kadarkoli. Še danes imam zmeraj s seboj v torbi knjigo za branje, zaradi česar mi nobeno čakanje pri zdravniku, zobozdravniku, na železniški ali avtobusni postaji ni dolgočasno. Torej, bilo bi dobro, da bi vsak četrtošolec in petošolec v torbi vsak dan imel knjigo, ki bi jo lahko bral kadarkoli in kjerkoli.

IZPELJAVA VSEBINSKIH IZHODIŠČ PROJEKTA V PRAKSI

Omenjena štiri izhodišča so bila torej osnova, s katero sem pričela delati »na učencih«. Ko so prišli v knjižnico prvi ponedeljek, sem jim razložila, kako bodo potekali njihovi ponedeljkovi obiski v knjižnici. Izposodili naj bi si knjigo, in sicer le eno (praksa pri nas je skozi

4 Izkušnja z literaturo pri pouku slovenščine v srednji šoli je zame imela odločilen vpliv na to, da sem namesto prava oz. novinarstva, kar sem prvotno želela študirati, za študij po srednji šoli izbrala primerjalno književnost na ljubljanski Filozofski fakulteti. Ko sem namreč prišla v srednjo šolo, nas je vsa štiri gimnazijska leta slovenščino poučevala profesorica, ki se ni držala običajnih, še danes bolj ali manj standardnih postopkov poučevanja književnosti. Nikoli namreč nismo uporabljali beril, vedno smo brali le cela dela, referatov in seminarskih nalog na temo posameznih književnikov in njihovih del nismo poznali. Pač pa je bil njen sistem dela s književnostjo precej drugačen, z mojimi današnjimi očmi gledano zelo premišljen in inovativen (menim, da bi pouk književnosti tudi nasploh moral biti tak). Na začetku vsakega šolskega leta nam je dala seznam knjig svetovnih in slovenskih klasikov, s katerega smo si lahko poljubno izbrali po eno knjigo za obravnavo. Vsak, ki si je izbral knjigo s seznama, je nato na določen datum, do katerega smo knjigo morali prebrati prav vsi v razredu, na temo te knjige pripravil nekakšno okroglo mizo, pri čemer je sam nastopal v vlogi moderatorja, preostali pa smo bili njegovi sogovorniki. V tovrstni obravnavi knjig, ki so seveda bile tudi vsebinsko izjemno bogate, šlo je, kot že rečeno, za velike svetovne in slovenske klasike, sem neizmerno uživala ter na koncu z uspešno opravljenim sprejemnim izpitom »pristala« na Oddelku za primerjalno književnost in literarno teorijo.

**Z uvedbo
samoocenjevanja
tedenskega branja
je vsak učenec
ocenil svojo »bralno
kulturo« v preteklem
tednu.**

leta pokazala, da učenci običajno, če si izposodijo več knjig naenkrat, le-te bolj ali manj zgolj prelistajo, nato pa jih neprebrane vrnejo), jo do naslednjega ponedeljka, če je le mogoče, prebrali, nato pa jo, če bodo želeli, sošolcem predstavili oz. argumentirano priporočili v branje. Ob tem sem jim posebej zabičala, da se z branjem izbrane knjige nikakor ne smejo siliti, če jim le-ta vsebinsko ne ustreza, ampak jo morajo v tem primeru – nasprotno – takoj vrniti v knjižnico in z mojo pomočjo poiskati novo. Cilj je namreč ta, sem jim razložila, da najdejo knjigo, ki jim bo vsebinsko toliko zanimiva, da jo bodo brez prisile prebrali od začetka do konca in jo nato razredničarkam predstavili za bralno značko⁵. Poleg omenjenega smo se z učenci dogovorili tudi to, da bodo izbrano knjigo za branje imeli vsak dan s seboj v torbi, kar bom občasno v razred prišla (za pluse in minuse) tudi preverit, to pa s ciljem, da bodo lahko brali kadarkoli in kjerkoli, ko jim bo dolgčas. Opisala sem jim svoje izkušnje s knjigami in zelo vesela sem bila, ko mi je ena od deklet že naslednjega dne prišla povedat, kako je bila dan prej pri ortodontu in je v čakalnici brala knjigo.

Da pa bi učence za branje še malo bolj motivirala ter pri njih to miselno dejavnost še bolj ozavestila, smo skupaj uvedli tudi samoocenjevanje tedenskega branja – vsak učenec je ob ponedeljkovem obisku knjižnice povedal, s kakšno oceno od ena do pet bi ocenil svojo »bralno kulturo« v preteklem tednu.

In tako se je začelo branje pri učencih vendarle premikati, pri nekaterih počasneje, pri drugih hitreje, a vsakega že najmanjšega napredka sem se skupaj z njimi zelo veselila. Prišel je trenutek, ko sem želela samoocenjevanje opustiti, pa tega učenci niso želeli in smo z

njim nadaljevali. Potem, nekje vmes, sem ugotovila, da je ena temeljnih stvari, ki manjka učencem, prostor, kjer bi imeli popoln mir in tišino za branje. In tako je bila knjižnica, ker je majhna, v mesecih marcu in aprilu v jutranjem času med 7.15 in 8.15 rezervirana izključno za branje; izposoja je sicer tekla, a so morali biti učenci, ki so si prišli izposoditi knjige, čisto tiho, da niso motili prisotnih bralcev, med katerimi sem bila s knjigo v roki tudi sama. Bilo pa je še nekaj razveseljivih opazanj in pripetljajev, ki so mi bili ob mojem delu z učenci še v posebno spodbudo: ko so na primer učenci opravili bralno značko, so v veliko primerih še naprej hodili po knjige in brali, ker so jim, kot so sami povedali, knjige postale zanimive; dogajati se je začelo, da so bile knjige, ki sem jih nameravala zanje kupiti kot gradivo za šolsko knjižnico, že pred nakupom s strani učencev rezervirane, nato pa so kontinuirano prehajale »iz rok v roke«, tako da so na polici pristale šele konec šolskega leta, ko je bilo potrebno vrniti vse izposojene knjige; ko sem bila dalj časa odsotna iz službe in se nato vrnila, je bila knjižnica že takoj znova polna učencev, ki so povedali, da so knjižnico zelo pogrešali, ko me ni bilo; zelo presenečena sem na primer bila, ko sta me nekega dne kontaktirali dve mami in spraševali, če njuni hčerki v resnici zjutraj prihajata v knjižnico brat, saj se jima je to zdelo skorajda nemogoče; nekaj podobnega je doživela tudi ena od razredničark 5. razreda, ko je mama enega njenih učencev na govorilnih urah spraševala, kaj vendar smo naredili z njenim sinom, da je končno začel z veseljem brati, saj so bila njena prizadevanja vsa leta brezuspešna. Sama osebno pa zagotovo ne bom nikoli pozabila prizora, ko je nekaj petošolcev med poukom priteklo v knjižnico in so si na vsak način hoteli izposoditi knjige iz zbirke, ki jo je bral eden njihovih sošolcev; na žalost zelenih knjig nisem imela več na polici, sem se pa spomnila, da jih imam nekaj novih iz te zbirke še v kupčku knjig, ki mi jih je prinesel na ogled eden od potnikov; vzela sem jih torej iz kupčka in učencem povedala, da jih moram še pripraviti na izposajo; potem pa so čakali in čakali, nestrpno »viseli« čez izposojevalni pult,

5 Za to, da je učenec opravil bralno značko, je moral narediti naslednje:

- 4. r.: prebrati 5 knjig, v zvezek za bralno značko za vsako napisati obnovo in narisati ilustracijo, nato pa z razredničarko opraviti še kratek razgovor o knjigi;
- 5. r.: prebrati 4 knjige in 3 strokovne članke po lastni izbiri, v zvezek za bralno značko napisati stran do dve obnove ter mnenje, nato pa z razredničarko opraviti še kratek razgovor o knjigi.

Slika 1: Fotografije prikazujejo, kako so bralci zapolnili čisto vsi kotičke knjižnice

da jim knjige ja ne bi kam pobegnile, ko bodo pripravljene za izposajo. Tisto, kar je bilo ob tem zame najbolj presenetljivo, pa je bilo to, da so bili med temi učenci taki, ki so bili še pred mesecem ali dvema popolni »antibralci«.

Seveda pa smo ob teh uspehih doživljali tudi razočaranja in neuspehe. Ne nazadnje vsi učenci na koncu niso opravili bralne značke, čeprav so z njo, v našo tolažbo, vsaj začeli. Sama sem v njih sicer ne glede na vse videla potencial za dobre bralce, a težava je bila, ker nam je na koncu zmanjkalo časa, poleg tega pa bi ti učenci potrebovali še veliko več individualne obravnave ter sprotne nenehne spremljanja v sodelovanju s starši.

Ob zadnjem ponedeljkovem obisku učencev v šolski knjižnici, ki je potekal konec aprila, sem zbrala nekaj njihovih vtisov o našem skupnem delu. Učenci so bili z obiski v knjižnici zelo zadovoljni, med drugim so povedali, da so najbolj uživali ob pogovorih o knjigah, ki so jih prebrali, in sicer ko so eden drugemu te knjige lahko predstavili ter se o njih pogovarjali in izmenjevali mnenja. Na koncu našega zadnjega ponedeljkovega druženja so sestavili seznam knjig, ki jih za drugo šolsko leto priporočajo v branje bodočim četrtošolcem in petošolcem.

SKLEP IN FORMALNI REZULTATI PROJEKTA

Naš mali projekt branja smo s ponedeljkovimi obiski »zagnali« sredi meseca decembra,

zaključili pa konec aprila, kar pomeni, da smo se ob knjigah v knjižnici družili približno štiri mesece. V 4. razredu jih je od 42 učencev bralno značko opravilo 38, v 5. razredu pa od skupno 50 učencev 36. Pripomniti je treba, da se je 11 četrtošolcev in 6 petošolcev vključilo tudi v interesno dejavnost Bralne zvezdice 2, ki sem jo v tem šolskem letu posebej zanje na novo uvedla v okviru šolske knjižnice; vanjo so se lahko vključili potem, ko so opravili bralno značko. Sicer so učenci brali tudi za eko bralno značko, a je bil odstotek tistih, ki so jo opravili, majhen.

Učence smo z razredničarkami v zadnjem mesecu šolskega leta za branje še posebej nagradili. Za četrtošolce smo organizirali dogodek »noč v knjižnici«, petošolci pa so namesto dneva pouka imeli v zadnjem tednu šole dodaten dan dejavnosti.

NADALJEVANJE PROJEKTA V ŠOL. LETU 2019/2020

S projektom branja v 4. in 5. razredu, ki smo mu na koncu za prihodnje šolsko leto z učenci našli tudi ime, in sicer smo ga poimenovali »Več branja za več znanja«, nadaljujemo tudi v novem šolskem letu, z izkušnjami iz preteklega šolskega leta pa ga širimo tudi na prvo triletnje. V okvir bralne značke smo na novo uvrstili možnost izbire poučnih knjig, saj leposlovje vseh učencev ne zanima, knjižnica je bolj ali manj namenjena predvsem

**Vsakoletna
samoevalvacija
na šoli omogoča
sistematično
in nadzorovano
spremljanje razvoja
bralne kulture med
našimi mladimi.**

branju (izposoja poteka normalno, vendar primerno tiho in nemoteče), saj se je izkazalo, da prav tak prostor učenci na šoli pogrešajo, sama pa nadaljujem s čimbolj individualnim pristopom do učencev in njihovih interesov, ko redno in organizirano v dogovoru z učitelji prihajajo v knjižnico. Dela je veliko, a tudi uspeh, prepričani smo, zato ne bo izostal – z radovednostjo ga bom kot knjižničarka spremljala ob vsakoletni samoevalvaciji, kar nam bo na šoli omogočilo sistematično in nadzorovano spremljanje razvoja bralne kulture med našimi mladimi. ●

Viri in literatura

Sušec, Z. (2005). *Knjižnična informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

MAG. JERNEJA STOVIČEK, univ. dipl. kom. je zaposlena kot šolska knjižničarka na OŠ Zalog.
Naslov: OŠ Zalog, Cerutova 7, 1000 Ljubljana
E-naslov: jerneja.stovicek@guest.arnes.si